

Over Bachelors en Masters (4)

Maarten Tamsma

Onder verwijzing naar een kort bericht in *Kunstzone* 6 (jaargang 2013) hieronder het artikel 'Over Bachelors en Masters (4)'.¹

In de eerste drie artikelen is verslag gedaan van de opeenvolgende ontwikkelingen rond de nooit gerealiseerde eerstegraads Masterbevoegdheid voor kunstdocenten¹.

De opleidingen hebben eind 2012, begin 2013 een proces van herziening van de competenties van de ongegradeerde (volledig bevoegde) bachelor opleidingen ingezet. Dit leidde tot een conflict met VONKC, de beroepsvereniging van de docenten BK&V.

Omdat hier de kwaliteit van het eerstegraads gebied voor de kunstvakken in het geding is schreef Tamsma een vierde aflevering van dit feuilleton. Het geeft de lezers een indruk van het procedurele parcours waarlangs de Haagse hazen lopen en de kunstvakken voor een nieuwe generatie het zicht dreigt te worden ontnomen op een volwaardige Masteropleiding, zoals bij de andere schoolvakken.

Het betreffende artikel paste qua omvang niet in het redactionele *format* van *Kunstzone*. Er is daarom besloten het in zijn geheel op de website te plaatsen.

Over Bachelors en Masters (4)

Een lang slepende kwestie.

Vanaf de start van de Bachelor- en Masteropleidingen voor de kunstvakken (2003 en 2004) werkten onze opleidingen met opleidingscompetenties die nooit door het werkveld gevalideerd zijn.

De 'ongegradeerde' kunstvak-Bachelor is ook (bevoegd en) bekwaam voor het eerstegraads gebied (VHO). Zeer uitzonderlijk in het Nederlandse onderwijs, waar andere schoolvakken een Master-docent noodzakelijk vinden. Beleidsvoornemens voor de naaste toekomst spreken zelfs over een Master-niveau voor alle onderwijsgevenden. Misschien zijn kunstvakken wat makkelijker ?? Een exponent van het 'vakken-achter-de-streep-syndroom', waaraan we ons sedert de invoering van onze eindexamens ontworsteld leken te hebben ?? Het fenomeen diende zich zes jaar geleden weer aan, door onachtzaamheid van onze eigen opleidingen. Zij gaven het ministerie motieven in handen om de kunstvakdocentenopleidingen een eerstegraads Master te onthouden. Er kon met een Bachelor worden volstaan, vonden de opleidingen.

Wie in detail wil weten hoe dat zit moet ik verwijzen naar drie eerdere artikelen die ik over deze materie schreef².

Om de omvang van dit artikel leesbaar te houden wordt met veel voetnoot-verwijzingen en zeven-mijls laarzen gewerkt, en soms kort door bochten gegaan.

Een beschrijving van de bedroevende stand van zaken.

Na de afschaffing van onze vijfjarige eerstegraads opleidingen (tweede helft jaren 80) bleef een breed gedragen roep bestaan om die vijfjarigheid te herstellen (inspectie, opleidingen, ProKuo)³. Bachelors en Masters waren nog onbekende fenomenen.

Toen die Europese structuur d.m.v. 'Bologna' en de Dublin-descriptoren ook aan het Nederlandse HO werd opgelegd vond de HBO-raad dat onze kunstvakdocenten-opleidingen

¹ zie digitaal archief van *Kunstzone*: februari 2007, augustus 2008 en januari 2009

² zie digitaal archief van *Kunstzone*: februari 2007, augustus 2008 en januari 2009

³ o.a. Deering/Haanstra: rapport ProKuo, 1999

zich moesten opsplitsen in een tweedegraads Bachelor en een eerstegraads Master ⁴. Zoals bij de andere schoolvakken. Samen dus een vijfjarig studietraject.

Het KVDO (het HBO overleg- en adviesorgaan van onze opleidingen) ging met deze opdracht aan de slag en produceerde, na een traject dat het nodige prikkeldraad kende, de gevraagde opleidingscompetenties: voor een tweedegraads Bachelor en (wat later) die voor een eerstegraads Master.

Gezaghebbenden in het circuit van dans en drama werden daar nerveus van.

Deze disciplines hadden nog geen 5% van de eerstegraads markt (VHO-eindexamens) en wilde door de nieuwe constructie hun positie om 'het vak' met een vierjarige (Bachelor) opleiding eerstegraads te kunnen geven niet laten vallen. Interesse voor de theoretische component van de bovenbouw hadden ze niet. Dat lieten ze graag over aan de collega's beeldend (78% van de markt) en muziek (18%).

Er werd toen bedacht dat de Bachelor bevoegd zou worden voor CKV3 ('het vak') en de Master voor CKV2 ('de theorie'). De Bachelor werd dus opgewaardeerd met een eerstegraads vakcomponent ('*Bachelor-plus*') en de Master gedevalueerd (alleen een aanvullende bevoegdheid voor CKV2): de *Master-min*-variant.

Onder druk van hogere machten binnen de HBO-raad (SAC-KuO ⁵) werd deze constructie aan het KVDO opgelegd en ter validering aan het werkveld aangeboden (Bachelor in 2003, de Master in 2004)

Deze valideringen werden, met het nodige voorbehoud, afgegeven. De docentenverenigingen, toen nog georganiseerd binnen het SBKV, waren daarbij als beroepsgroep-vertegenwoordigers betrokken. Dus groen-licht voor de kunstvakdocenten om met een vierjarige Bachelor-diploma hun vak (CKV3) op eerstegraads niveau te bedrijven. Binnen het overleg van de kunstvakdocentenopleidingen (KVDO) leidde dit overigens tot onenigheid. Interventie van de HBO-raad werd gevraagd. ⁶ Die werd uiteindelijk nooit gegeven.

Na die validering zouden dus bekostigde Masteropleidingen ingericht moeten worden. De concretisering daarvan liet lang op zich wachten. De NVTO wendde zich in eerste instantie tot de HBO-Raad. Onrust in die gelederen, want men was net bezig met een aanvraag voor een masterbekostiging. Het NVTO-verzoek zou dat delicate proces, gekoppeld aan een civiel effect van bevoegdheid, stevig doorkruisen. We moesten ons even stil houden.

Het ministerie liet een onderzoek uitvoeren over de wenselijkheid van een CKV2-Master ⁷ Dat onderzoek gaf aan dat alleen de CKV2-kwalificatie te dun was voor een aparte (bekostigde) opleiding. Voorspelbaar gevolg van het SAC-bedenksel.

Daarmee was de mogelijkheid van een Master met civiel effect verdampt.

Dus moest er een lapmiddel ingezet worden om de Bachelor de volledige bevoegdheid te geven die in de gevalideerde gegradeerde Ba/Ma-constructie niet meer mogelijk was. De kunstdisciplines hadden binnen de Bachelor geen plek gelaten voor CKV2.

Per HBO-raad-decreet besloten de opleidingen de Bachelor volledig bevoegd te verklaren. Daarvoor is het werkveld niet meer om een validering gevraagd. Gewoon doen, dachten ze aan de Haagse Prinsessegracht.

Vanaf dat moment zaten we met de ongedeelde ongegradeerde (volledig bevoegde) *niet gevalideerde* Bachelor. Ook dus volledig bekwaam/bevoegd voor het VHO-gebied.

De Masterkwalificatie ging in rook op.

Met dank aan dans en drama.

⁴ brief HBO-raad 5 april 2002

⁵ Sectoraal Advies College Kunstonderwijs

⁶ de z.g.n. 'dilemma-brief' van 4 december 2003

⁷ Smets + Hoover: *Ars longa scola brevis*, augustus 2005

De NVTO richtte zich tot de staatssecretaris. Een gesprek op het ministerie volgde⁸ evenals correspondentie over de materie en een verwijzing naar de opleidingen die deze constructie immers 'gewild' hadden⁹. Alle opleidingen werden aangeschreven¹⁰. Alleen ArtEZ gaf toe dat de ongevalideerde Bachelor geen schoonheidsprijs verdiende. Alle anderen liepen met verbale varianten van onderling afgestemde teksten om de hete brei heen en verzuimden vervolgens in grote meerderheid in tweede termijn NVTO-vragen te beantwoorden. Minachting tegenover de beroepsgroep noem ik dat.

Veel werd verwezen naar de NVAO¹¹, die immers de Bachelor als VHO-bevoegdheid geaccrediteerd leek te hebben. Correspondentie met de NVAO leverde op dat zij wél de Bachelor als Bachelor hadden geaccrediteerd, maar "Over de vraag voor welke vakken de afgestudeerden van beide opleidingen (Bachelor en Master, MT) bevoegdheid (zouden moeten) verwerven kan de NVAO geen standpunt innemen. Dat behoort tot de bevoegdheid van de betrokken staatssecretaris..."¹²

De kat beet dus in zijn eigen staart. De een verwees naar de ander. De HBO-Raad produceerde al eerder een non-verklaring waarbij binnen een zeer elastische toekomst verdere adviezen van het SAC-Kuo werden ingewacht¹³ (aanvullende NVTO-correspondentie is nooit beantwoord).

Eerder had de KVDO-voorzitter al volstaan met een verwijzing naar een actualiserings-ronde waarbij de NVTO dan in de toekomst betrokken zou worden¹⁴. Aanvullende brieven zijn nooit beantwoord en die belofte is niet nagekomen. Om de patstelling te doorbreken richtte de NVTO zich tot de Tweede kamer.¹⁵ De antwoorden van Zijlstra bevatten zelfs onwaarheden, maar een kabinet zal niet vanwege de opleidingen kunsteducatie vallen.

Telkens weer de cruciale vraag: "zijn de kunstvakken gemakkelijker dan andere schoolvakken, waardoor we op VHO-niveau met een Bachelor kunnen volstaan? Of zijn onze opleidingen beter en kunnen ze in 4 jaar iets waar andere vakken 5 jaar voor nodig hebben??"

Nooit heeft één respondent antwoord op deze vraag gegeven: niet de staatssecretaris, niet de HBO-raad, niet de NVAO.

Dan houdt het op een gegeven moment op. Beroep bij de Ombudsman of het Hof in Straatsburg wordt dan wel erg bombastisch.

Maar er daagde iets leukers:

De actualisering van de opleidingsprofielen was aanstaande. Het KVDO nam hiervoor de tijd, maar kwam toch in 2012 met een kennisbasis (naar het model van tweedegraads opleidingen !!) en in 2013 met de herziene opleidingscompetenties.

Opmerkelijk is dat in maart 2012 ook de *Verkenningcommissie*¹⁶ in haar advies over de inrichting van de eindexamens een ontwijkende manoeuvre heeft gemaakt. Unanimitieit was

⁸ 29 januari 2008

⁹ o.a. brieven van de staatssecretaris dd 10 maart 2008 en 8 december 2008

¹⁰ allen in mei 2008 aangeschreven

¹¹ de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

¹² NVAO brieven van 6 mei 2009 en 27 oktober 2009

¹³ brief secretaris HBO-raad dd 26 november 2007

¹⁴ brief voorzitter KVDO dd 17 januari 2008

¹⁵ brief Zijlstra dd 3 november 2011 (nr 32 820) en onderliggende stukken

¹⁶ Advies Verkenningcommissie Kunstvakken / maart 2012, blz 24 : "...De vierjarige bacheloropleidingen voor docenten in de kunstvakken zijn ongegradeerd, ze leiden op tot volledige bevoegdheid voor alle niveaus in het onderwijs en het buitenschoolse werkveld. Daarnaast zijn er op masterniveau interdisciplinaire opleidingen kunsteducatie in deeltijd, maar deze leiden niet op tot een (hogere) onderwijsbevoegdheid. Deze situatie in het kunstonderwijs is historisch gegroeid en wijkt af van de tweede- en eerstegraadsstructuur in de meeste andere schoolvakken. Over de wenselijkheid hiervan verschillen de betrokkenen in de kunstvakdocentenopleidingen van mening. Wel is vastgesteld dat het domein van de bacheloropleiding van docenten in de kunstvakken te breed is...".

geboden en werd binnen de adviescommissie blijkbaar niet verkregen. Opnieuw een gemiste kans en vrij inkoppen voor het ministerie. Onbegrijpelijk.

Samenvattend: ik beschuldig het collectief van onze opleidingen van minachting t.o.v. de beroepsgroep. Alle stappen die de NVTO de afgelopen jaren heeft ondernomen om de weeffout uit de bekwaamheidsregelingen te krijgen zijn genegeerd. Beloftes om de vakvereniging(en) bij het herzieningsproces te betrekken zijn niet nagekomen. Vervolgens zijn de herziene competenties voor de nog steeds ongegradeerde Bachelor schaamteloos (of naïef??) ter validering aangeboden. Of de beroepsgroep maar even een handtekening wil zetten. 'Wel een beetje dom' zou Maxima gezegd hebben.

VONKC, als erfgenaam van de NVTO-actie, heeft gemotiveerd voor de validering bedankt zolang daarin ook geen Master-competenties terug te vinden zijn.

Vervolgens ontstond misplaatse KVDO-verontwaardiging rond het probleem dat die lastige vakvereniging veroorzaakt door de legalisering van de nieuwe opleidingsprofielen te dwarsbomen. Te kinderachtig voor woorden en ontdaan van elke zelfreflectie op gemaakte fouten.

Dan maar gewoon valideren zonder die hinderlijke beroepsgroep-vertegenwoordigers, zoals 7 maart 2013 gebeurde. VONKC is in het verslag niet eens als verhinderd-met-bericht terug te vinden. Het KVDO en de HBO-raad zijn blijkbaar van plan ook de nieuwe generatie docenten op te zadelen met een voortzetting van de devaluerende status van onze opleidingskwalificaties en dus de kwaliteit van de vakken zelf.

VONKC schreef de minister een brief over de ontstane situatie ¹⁷ en hoopt op een interventie die de opleidingen tot de orde roept.

Helaas moet ik de collega-vakverenigingen bij mijn beschuldigingen betrekken. Ze zijn niet alert geweest op de gevolgen.

Van muziek heb ik nooit begrepen waarom ze willen afzien van een Master. In de bovenbouw van veel scholen wordt dat vak aangeboden. Aandacht voor het buitenschoolse ('ongedeeld') en zelfs het Basisonderwijs is een prominent onderdeel van hun voorbereiding op het werkveld. En dat allemaal in een vierjarig studietraject?? Theoretische (onderzoeks-) kwalificaties en vakverdieping van de Master zijn niet nodig??

Communicatie-pogingen met de dans- en drama verenigingen gaven nooit respons.

Maar goed, zij waren ook de reden om destijds op de (ontspoorde) Master-min-variant in te zetten. In ruil voor hun eerstegraads Bachelor is beeldend de kans ontnomen om gekwalificeerde docenten in de bovenbouw de eindexamens te laten begeleiden.

Muziek lijkt nu, na 6 jaar, te beseffen dat de bachelor-status van onze eerstegraders ook zo z'n nadelen heeft. (In het buitenland worden de eerstegraads Nederlandse Bachelors niet serieus genomen.) Niettegenstaande zijn de ongegradeerde kwalificaties van de nieuwe Bachelor door muziek inmiddels gevalideerd. Daarmee is hun spreekrecht verdwenen. Wachten op een volgende bijstelling (over 6 jaar) ??

In de tussenliggende jaren ben ik natuurlijk in wandelgangen wel eens aangesproken met de mededelingen dat 'niet iedereen het met de NVTO eens was'. Interessant is dat daar nooit ook maar één argument naast werd gezet. Ik nodig mijn opponenten uit voor een groot openbaar debat. Huur de Ahoy-hallen er maar voor af en kom dan eindelijk met de redenen waarom de kunstvakken *niet* gebaat zouden zijn met Masterkwalificaties (en dus een vijfjarig opleidingstraject) voor onze VHO-docenten.

Vooralsnog handhaaf ik mijn oorverdovend gelijk, gestaafd door anderhalve ordner stukken.

¹⁷ dd 26 maart 2013. Te downloaden via de website van VONKC / Actueel

Ik schrijf dit uitdrukkelijk op persoonlijke titel. In de loop van het proces is mijn plek verschoven van NVTO-dossierhouder naar VONKC-adviseur.
Het lopend proces wordt nog steeds door mij gevoed, maar pas geconcretiseerd, al of niet geamendeerd, na instemming van het VONKC-bestuur. Zo hoort het ook.
Voor dit artikel heb ik geen instemming gevraagd.

Ik had dit eigenlijk al een jaar geleden willen schrijven, maar telkens waren er weer nieuwe ontwikkelingen die noopten tot uitstel. Best mogelijk dat zich tussen nu en de publicatie van deze tekst toch weer nieuwe situaties voordoen. Bijvoorbeeld een antwoord van de minister. Het zij zo.
De website van VONKC moet de actuele informatievoorziening dan maar overnemen.

mei 2013